Het onzegbare

MICHAEL CUNNINGHAM

HET ONZEGBARE

EEN LEVEN IN SCHRIJVEN

Vertaald door Inger Limburg

2026 Prometheus Amsterdam

Nederlands letterenfonds
dutch foundation for literature

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Aan hen die desondanks menen aanspraak te kunnen maken op enig recht, wordt verzocht contact op te nemen met Uitgeverij Prometheus, Herengracht 48, 1015 BN Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

Oorspronkelijke titel *Unsayable*
© 2026 Michael Cunningham
© 2026 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Inger Limburg
Omslagontwerp Cover design Julian Humphries © HarperCollins Publishers Ltd 2026
Foto auteur Richard Phibbs
Zetwerk Mat-Zet bv
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 6131 6

Dit boek is voor Derrick Smit.

Als alles simpel was, hadden we dat allang geweten.

Jacques Derrida

Namen

Mijn oudste herinnering is een tekort aan taal.

Ik zal een jaar of drie zijn geweest. Ik wilde een tupperwarebakje pakken dat buiten mijn bereik op het aanrecht stond.

Ik was dol op tupperware. Ik kon maar geen genoeg krijgen van het zuigende geluidje dat de bakjes maakten als ik het deksel eraf peuterde, en van de tevredenheid die ik bij de tupperware meende te bespeuren als ik het deksel er weer op deed. Ik zette ze altijd naast elkaar op de keukenvloer, op hiërarchische volgorde. Ze hadden allemaal een eigen naam en persoonlijkheid. De details zal ik je besparen.

De tupperwarebakjes waren prachtig op hun eigen manier: die wittige doorschijnendheid, de deksels met hun romige kleuren – kobaltblauw, smaragdgroen, scharlakenrood, ooit de kleuren van de heraldiek, van koninklijke triomfen, nu onschuldige, gedomesticeerde versies daarvan, impliciet verwijzend naar rondcirkelende haviken en velden bezaaid met de lijken van gesneuvelde vijanden, getemperd tot subtielere schakeringen, maar met nog een vage herinnering aan de rechtvaardige zege.

Het waren bakjes om dingen in op te bergen, maar je kon ze ook in elkaar opbergen, en (een eigenschap die ik bijzonder waardeerde) elk bakje paste precies in zijn

iets grotere broertje. Ze waren ordelijk. Ze boezemden ook geen enkele angst in, in tegenstelling tot mijn duveltje-uit-een-doosje en mijn knuffeldinosaurus. Ze sprongen niet zomaar tevoorschijn met een boosaardige grijns op hun gezicht, en staarden ook niet met hongerige groene ogen naar me vanuit de hoek van mijn kamer.

De tupperware stond in een lage keukenlade, waar ik er makkelijk bij kon. Maar op de een of andere manier was er eentje op het aanrecht terechtgekomen, en tot overmaat van ramp betrof het ook nog eens de koningin – een grote, ronde met een turquoise deksel –, die met zachte hand regeerde over de rest van de tupperware, maar af en toe in tirades ontstak vanwege wandaden die zowel haar onderdanen als mij vaak ontgingen.

Soms stopte ik er een paar diep gekoesterde bezittingen in: autootjes, knikkers, een beertje dat ikzelf was in de gedaante van een kleine, gele beer. Als ik ze er weer uithaalde, waren ze me nóg dierbaarder. Ze waren ergens geweest.

Die dag had ik mijn moeder nodig om de tupperwarekoningin naar mijn niveau te laten afdalen.

Maar ik kende het woord 'tupperware' niet. Ik had het een kom kunnen noemen, maar ik wist dat het geen kom was, niet echt, en ik vond het verschrikkelijk om fouten te maken – een sterk besef van peuterwaardigheid, laat ik het zo noemen.

Tot die dag had de tupperware geen naam nodig gehad, omdat ik er altijd zo makkelijk bij kon. Het was zichzelf; het was zijn eigen naam. Maar plotseling, op een middag in een buitenwijk van Los Angeles, móest het een naam krijgen.

Ik weet niet meer hoe de koningin en ik herenigd wer-

den. Ik vermoed dat mijn moeder gewoon de keuken binnenkwam, zag wat er aan de hand was en de bak op de grond zette. Ik denk dat we iets tegen elkaar zeiden – toen al begrepen we dat ik verlangens had die wel vervuld konden worden, maar beter onbenoemd konden blijven. Hoe dan ook, ik legde een gelofte af – ik weet eigenlijk niet of een kind van die leeftijd geloften kan afleggen, maar achteraf beschouw ik dit voorval als het moment waarop ik voor het eerst besloot van alles de naam te leren, zowel om praktische redenen als vanuit het abstractere idee dat de namen van dingen deel uitmaakten van hun wezen. Als iets geen naam had, had het buiten mijn verbeelding geen volwaardig bestaan, zoals ikzelf maar een schim zou zijn als mijn ouders me geen naam hadden gegeven.

Als kind was ik erop gebrand om de naam te leren van alle dingen, uiteenlopend van auto's (dat was een Chevrolet die net langsreed; onze auto was een Ford) tot het feit dat de boom in onze voortuin een eik was. Ik vond het fascinerend om te ontdekken dat een auto vele namen kon hebben – het kon ook een Buick, een Pontiac of een Chrysler zijn. Onze boom was een eik, maar de boom in de tuin van onze buren was een esdoorn. Voor mij zagen ze er hetzelfde uit, maar ze hadden verschillende namen, en een tijdje verkeerde ik in de veronderstelling dat elke boom zijn eigen naam had, en dat ik dus een hoop zou moeten onthouden.

Ik geloofde zelfs dat mijn ouders een geheim met me deelden als ze al die namen noemden. Andere mensen waren zich niet bewust van de namen binnen de namen. Ze kenden het woord 'boom', maar alleen mijn ouders en ik noemden deze boom een eik en die een esdoorn. Ik voelde me een ingewijde, een geheime bondgenoot van

bomen en auto's, vogels en bloemen, en schoenen en boeken.

Jij bent een tulp, jij bent een roos, jij bent een lelie. Ik weet dat van jou, maar anderen niet. En dan heb ik het nog niet eens over het inzicht dat woorden als 'schatje' en 'mama' zusters waren, met een sterke verwantschap, maar niet identiek. Ze kon mij 'schatje' noemen en zichzelf aanduiden als 'mama' ('Schatje, mama is over een paar minuten terug'), maar ik kon haar alleen maar 'mama' noemen. Toen ik haar een keer 'schatje' noemde, moest ze lachen, maar op een manier waaruit ik afleidde dat ik die naam niet voor haar hoorde te gebruiken.

Veel kinderen zijn nieuwsgierig naar taal. Maar er zijn er vrij weinig die zo gefixeerd zijn op taal dat ze schrijver worden. Hoewel bijna iedereen zich van jongs af aan wijdt aan de complexe taak om de wereld te ontdekken en vorm te geven aan een eigen wereld, zijn schrijvers de enigen die daar een loopbaan van proberen te maken.

Je zou kunnen stellen dat schrijven een voortzetting is van die poging om alles en iedereen te portretteren en te onderscheiden door hun eigenschappen te benoemen, bij voorkeur vanuit een verhelderende invalshoek, op een herkenbare, maar tegelijk ongebruikelijke manier, door woorden op een onconventionele manier te combineren, zodat ze nieuwe betekenisvonken afgeven als ze met elkaar in contact komen. Je probeert de namen van objecten, wezens en emoties nieuw leven in te blazen door nieuwe varianten te vinden. Je probeert ze te doordrenken van een vitaliteit die misschien is weggesleten doordat ze eeuw na eeuw met dezelfde naam zijn aangeduid.

Als het je als schrijver lukt om een onverwacht beeld

op te roepen van personen, kamers of landschappen terwijl je hun wezenlijkheid in ere houdt, kun je ze opnieuw tot leven wekken. Je beseft ook dat de namen waarmee we alles en iedereen aanduiden alleen onszelf dienen, zoals een volk zichzelf identificeert aan de hand van zijn mythen en verhalen. De wereld heeft genoeg aan zichzelf. Ze weet niet dat er iemand over haar schrijft, en het kan haar ook niets schelen. Wij schrijven over de wereld om haar voor onszelf, maar dan ook alléén voor onszelf, reëler te maken. We delen haar op in woorden en zinnen, zodat we haar kunnen bereizen zonder ernstiger te verdwalen dan noodzakelijk.

Wij fictieschrijvers weten dat taal zowel kan versterken als versimpelen. Verhalen zijn per definitie ervaringen over ervaringen, en wij die verhalen schrijven, weten dat zelfs het allerbeste verhaal slechts een benadering is van het onzegbare, van dat wat we allemaal weten, maar niet in taal kunnen uitdrukken.

Onze grootste schrijvers kunnen heel goed overweg met de fysieke wereld:

> We zwepen de zwarte rivier, zijn zandplaten glad als steen. Geen schip, geen schuitje, niet één schreeuw van wit. Het water ligt er gebroken bij, gebarsten door de wind. Dit grote estuarium is eindeloos wijd. De rivier is brak, blauw van de kou. Hij stroomt wazig onder ons door. De zeevogels hangen erboven, ze cirkelen, verdwijnen.
>
> – James Salter, *Lichtjaren*

> Hoog boven hun hoofd, op de zuilenrij voor de ingang, stond een gipsen borstbeeld van een gezette heer met een kravat, mogelijk geïnspireerd op een tekening gemaakt

door de oorspronkelijke eigenaar van de villa, die met zijn schetsboek in de hand door Europa had gereisd, zoals hij buitenlanders in India had zien doen. En misschien kwam het door de weergave van de tekenaar, het schrille contrast met de omgeving van Allahabad of de spatten vogelpoep, maar het borstbeeld leek niet zozeer op een waardige edelman, maar meer op een potsierlijke snob, nieuwsgierig naar de lucht boven hem, die al een kwarteeuw niet meer helder was.

– Kiran Desai, *De eenzaamheid van Sonia en Sunny*

Nu, vele decennia later, ben ik op een leeftijd dat ik vergeetachtig begin te worden. Het is niet heel erg, nog niet. Maar als ik niet op een naam of een filmtitel kan komen, zeker als het er een is die ik goed ken, gaan mijn gedachten altijd onherroepelijk naar de dag waarop ik meer dingen begin te vergeten: de namen van bomen en vogels, van auto's en bloemen, van mensen die me dierbaar zijn. Ik stel me zo voor dat ik in het beginstadium nog wel weet wie of wat ze zijn, maar niet meer op de naam kan komen. Dat ik terugkeer naar mijn vroege kindertijd, toen ik dingen en mensen wel herkende, maar niet wist hoe ik ze moest noemen. Dat zal het eerste moment in een lange reeks zijn dat ik afscheid neem van de wereld.

Taal is mijn menselijke project.
Het is mijn lot om te zoeken
en het is mijn lot om met lege handen
terug te keren.
Maar: ik keer terug met het onzegbare.
Het onzegbare kan mij alleen
worden geschonken
via de ontoereikendheid van mijn taal.

Clarice Lispector

Meer namen

Toen ik als bijna-vijfjarige een keer op het trapje van onze veranda zat en mijn moeder tulpenbollen aan het planten was in het kleine stukje grond dat we onze tuin noemden, kwam er plotseling een vogel aangefladderd die op de balustrade van de veranda ging zitten, bijna binnen handbereik. De vogel – met een rode borst en zo klein dat hij in mijn hand paste – leek naar mij te kijken. Zijn ogen waren glanzende zwarte kraaltjes. Hij hield zijn kopje sceptisch gekanteld, alsof hij niet zeker wist of ik wel echt bestond, net zoals ik niet zeker wist of er wel echt een vogel vlak naast me was geland.

Mijn moeder, die handschoenen aanhad en op haar knieën zat, met in de ene hand een troffel en in de andere een bloembol, zei: 'O, kijk. Dat is een vink, schat.'

Zodra ik het woord 'vink' hoorde, veranderde de vogel in een herkenbaarder wezen, alsof er een wazig camerabeeld werd scherpgesteld. Het beestje transformeerde van twee glimmende zwarte stippen gevat in een bundeltje veren tot een vogel die 'vink' wordt genoemd, met een rossige borst, een lange grijsbruine staart en twee opvallend grote poederroze, in vieren vertakte poten met scherpe nagels die stevig waren neergeplant op de balustrade. De vink was schichtig – hij kantelde zijn kopje van de ene naar de andere kant en er voer een minieme huivering

door zijn veren – maar er leek ook een zelfverzekerde gewichtloosheid van hem uit te gaan. Hij was op de balustrade neergestreken, maar klampte zich er niet aan vast.

Een paar tellen later vloog hij weg en ik keek hem na. Hij vloog de straat over (die Lavender Lane heette) en verdween tussen de bladeren van de boom (de esdoorn) op het gazon van onze buren, mevrouw Hitch (die ook wel Jane werd genoemd), meneer Hitch (die geen andere naam had) en hun hond (die Jasper, Mormel, Niet Aaien Want Hij Bijt en Dat Blafbeest werd genoemd).

Door de vink die de bladeren van de esdoorn in schoot, werd ik me er, voor zover ik me kan herinneren, voor het eerst van bewust dat de ontelbare wezens en voorwerpen in de wereld tegelijkertijd bestonden; dat de tuinhandschoenen van mijn moeder, het gazon, de boom en de vink allemaal onderdeel waren van een onbevattelijke eenheid die we de wereld noemden. Op die leeftijd kon ik het nog niet goed onder woorden brengen voor mezelf, maar ik voelde het wel. Ik kan alleen maar zeggen dat mijn bewustzijn een hoger niveau bereikte. Ik beschouw het als het begin van mijn burgerschap in het domein van het menselijk bestaan.

Als er een boek is dat je wilt lezen,
maar dat nog niet geschreven is,
dan moet je het zelf schrijven.

Toni Morrison

Te veel van zo'n beetje alles

Toen die vogel al die jaren geleden de boom in vloog, flitste zijn schaduw over het keukenraam van het huis aan de overkant, waar mevrouw Hitch die ook Jane werd genoemd bij de gootsteen tegen iemand achter haar stond te foeteren. Op de stoep liep een meisje voorbij dat ik nog nooit had gezien; ze had donker haar, was ongeveer even oud als ik en duwde een kinderwagen voort waarin een rode kat met een mutsje zat. Het meisje en de kat, die gewoon hun eigen onduidelijke gang gingen, doorkruisten mijn verhaal vanuit hun eigen verhaal. Maar in de ogen van Jasper, het Blafbeest van de overburen, waren de kat en het meisje een grof schandaal. Furieus keffend sprong hij de veranda af en rende de straat op, waar hij bijna werd aangereden door een Buick. Het meisje dacht dat de hond was aangereden (wat in werkelijkheid niet zo was) en begon van schrik te rennen, waardoor de kinderwagen zo wild begon te wiebelen dat de kat eruit sprong, het mutsje afschudde – alsof hij plotseling inzag hoe vernederend het allemaal was – en wegrende via het gazon tussen ons huis en het buurhuis (waar nog steeds, een paar maanden na Kerstmis, een kerstkrans aan de voordeur hing). Het meisje rende achter de kat aan. De bestuurster van de auto, die van opzij op koningin Elizabeth leek, stopte even om er zeker van te zijn dat de

hond ongedeerd was en reed toen verder, met een gezicht waar geen enkele schrik of bezorgdheid van af viel te lezen, terwijl Jasper de hond een tijdje beduusd midden op straat bleef staan en vervolgens terugsjokte naar zijn vaste stek op de veranda. Daar zette hij zijn geblaf voort, maar het ontbrak hem aan overtuiging. Door deze belevenis trad er een subtiele verandering op bij Jasper (een kruising tussen een schnauzer en een terriër). Hij rende nog maar zelden de straat op. Die bijna-aanrijding met de Buick moet een vage openbaring teweeg hebben gebracht in zijn hondenbrein: uit blinde woede over een kat met een mutsje in een kinderwagen had hij alle voorzichtigheid laten varen, waardoor hij bijna was doodgereden. Ik begreep dat het voor de bevrijde kat niet moeilijk geweest kon zijn om uit handen van het meisje te blijven en weg te schieten tussen de doornige salie- en creosootstruiken die verrezen achter de huizen in ons blok. Onze hele wijk was enkele tientallen jaren eerder uitgegraven in de San Gabriel Mountains; zeer onverstandig, zoals later bleek, want de coyotes, ratelslangen en andere rechtmatige bewoners van het gebied dachten dat de huizen en hun nieuwe bewoners voor hen bedoeld waren. Hoewel de kat, die zich niet zou laten lokken door het meisje, die nacht door coyotes zou worden verslonden, zou er de volgende ochtend op de lantaarnpalen in onze straat een gekopieerde zwart-witfoto van het beest worden gehangen, met daaronder het woord 'vermist', en die foto's zouden blijven hangen tot het woord 'vermist' was vervaagd, tot er niets anders overbleef dan een spookbeeld van een katachtig wezen. Terwijl die foto van de kat met de dag bleker werd, zou mevrouw Hitch ook wel Jane genoemd eindelijk besluiten van meneer Hitch te scheiden, omdat

hij klaagde dat ze alweer het verkeerde spek had gekocht (hij had liever dikke plakken dan gewone) en waarom was het nou echt zo moeilijk om de juiste soort te kopen? Misschien was dat de reden dat ze tegen hem stond te foeteren toen de vink langs hun raam vloog. Dat knorrige huiselijke gekibbel zou een van die ogenschijnlijk onbeduidende momenten blijken te zijn, die ene verbrokkelende steen die tot de instorting van het hele bouwwerk leidde. Meneer Hitch zou zijn spullen pakken en we zouden hem nooit meer zien. Jasper zou rustiger worden daar buiten op de veranda, relatief dan. Blaffen bleef zijn dagtaak en zijn roeping. Maar na die dag, nadat mevrouw Hitch ook wel Jane genoemd aan een nieuw leven begon waarin ze zich niet meer hoefde te schamen vanwege spek, nadat een auto (een Buick) met koningin Elizabeth aan het stuur Jasper op een haar had gemist, blafte hij wel minder vaak, en dan alleen nog naar conventionelere fenomenen: eekhoorns, voetgangers, kinderen die tikkertje spelen. Hij blafte niet meer tegen schaduwen of de wind of gazonsproeiers die elke dag automatisch op hetzelfde tijdstip aangingen. Na dit voorval zou Jasper de veranda nog maar zelden verlaten. In plaats van waakzaam de oren te spitsen, wachtend op zijn volgende kans om luidkeels uiting te geven aan zijn verontwaardiging, zou hij de gewoonte opvatten om kleine cirkeltjes te draaien, alsof hij in zichzelf liep te mompelen.

Dit is meer dan genoeg en tegelijkertijd is het bijna niets. Ik herinner me een lichtgrijze lucht met een vliegtuig dat precies de andere kant op vloog dan de vink. De postbode kwam langs met een geheimzinnig pakje. Onder de heg was misschien een konijn een nestje aan het baren; Melba Ferguson, die naast ons woonde en altijd